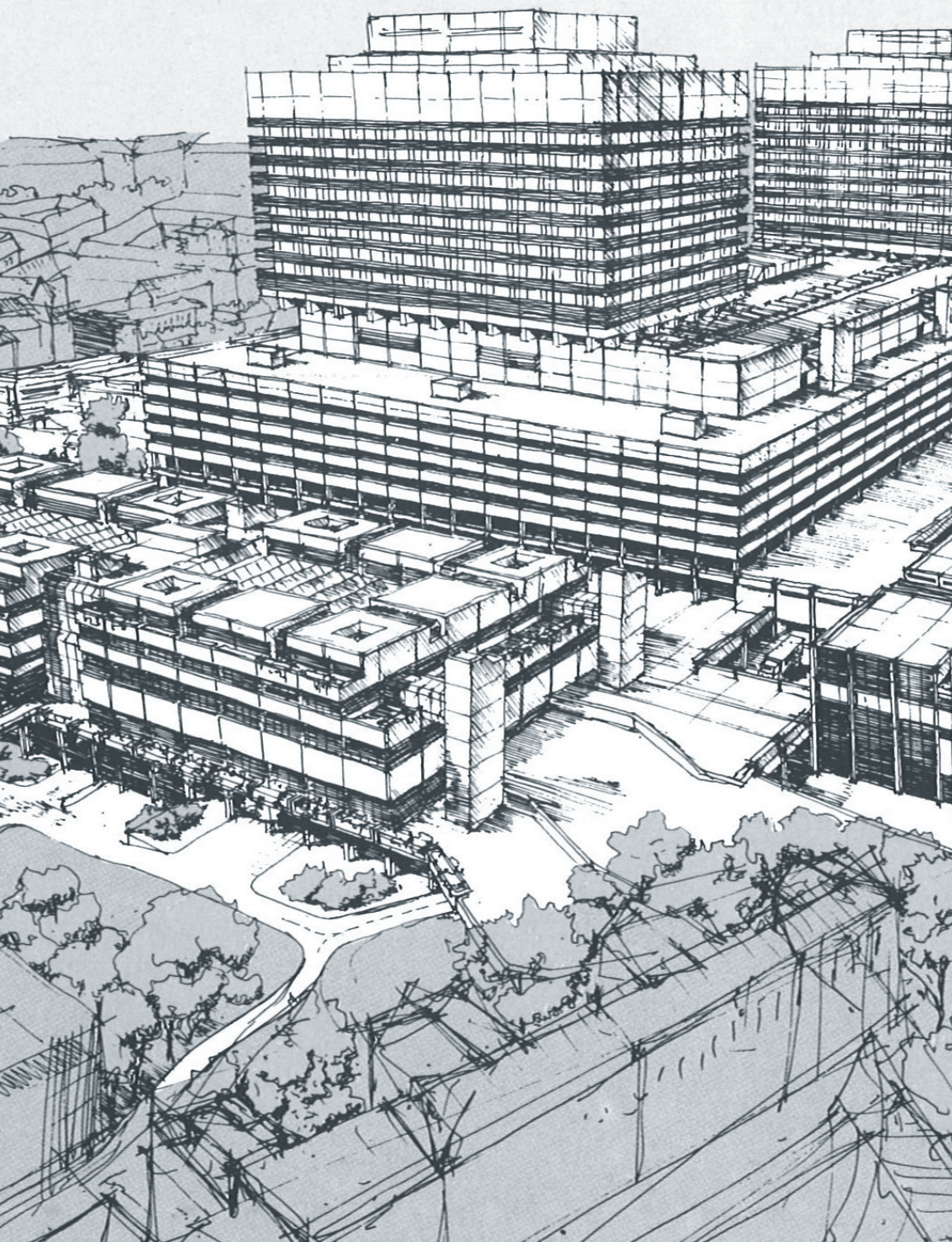

shrnutí / summary

Pavel Trnka

Život maltézských kněží ve světle konventních statut

Řádoví kaplani Českého velkopřevorství se měli v první řadě řídit celorádovými statuty. Vedle toho vznikly postupně čtyři řady statut spojené s pražským konventem: německá statuta žití ve společenství (1740, 1759 a 1819), latinská pravidla žití pro bratry na beneficiích (1746 a 1871), latinská domácí statuta konventu (druhá polovina 18. století – 1841) a statuta pro novice, která se osamostatnila nejpozději v roce 1859. Během doby se tyto řady různě prolínaly. Vytisknutím sborníku textů důležitých pro řádové kaplany došlo k zakonzervování znění statut pro novice i bratry.

Jednotlivá pravidla byla vesměs poměrně stabilní, ale je možné sledovat jejich pozvolné přizpůsobování dobové situaci. To se projevilo zejména u kanonických hodin, stravování či kompetencí některých konventních hodnostářů. Zastaralé články (např. zákaz nošení paruk) byly vypuštěny a dle dobové potřeby doplňovány nové (např. zákaz kouření). Zmíněná statuta nepokrývala veškerou problematiku řeholního života, ale zaměřovala se zejména na nejdůležitější oblasti. Jednalo se především o správu a fungování konventu, pastorační službu, duchovní péči, správu majetku, službu Bohu a samozřejmě chování členů konventu. Statuta tak vůbec nereflektovala kupříkladu některé funkcionáře konventu.

Řádová statuta však bývala mnohdy porušována. Z častějších provinění lze zmínit činy odporující bratrské lásce, navštěvování hospod, nadměrnou konzumaci alkoholu, nevhodné kontakty s ženami či chození v civilním oblečení. Dokonce bylo také možné se setkat s neposlušností a neúctou vůči představenému. Mezi provinilci se vyskytovali nejenom novicové a klerici, ale rovněž i profesní bratři. Nejednou porušoval pravidla též samotný převor, když nebyl schopen zjednat klid v konventu nebo zajistit počestnost jeho členů či když svolil k projednávání sporu bratrů před civilním soudem.

Life of priests of the Order of Malta in light of convention statutes

The order chaplains of the Grand Priory of Bohemia were to be governed first and foremost by order-wide statutes. In addition, four series of statutes connected to the Prague convention were created in succession: the German statute of living in a community (1740, 1759 and 1819), the Latin rules of living for brethren at the benefices (1746 and 1871), the Latin domestic statutes of the convent (second half of the 18th century to 1841) and the statutes for novices, which became independent no later than 1859. During the period, these files permeated in different ways. By printing a collection of texts important to the order chaplains, the wording of the statute for novices and brethren was preserved. The individual rules were generally relatively stable, but it is possible to observe their gradual adaptation to the period situation. This was particularly evident in the canonical hours, alimentation or competences of some of the convent's dignitaries. Outdated parts (e.g. the ban on wearing wigs) have been deleted and new ones added as needed (e.g. the ban on smoking). The mentioned statutes did not cover all the issues of monastic life, but focused

in particular on the most important areas. These were mainly the administration and functioning of the convent, pastoral service, spiritual care, management of the property, service to God and, of course, the conduct of the members of the convent. Thus, the statutes did not reflect at all, for example, some of convention functionaries.

However, the order statutes were often violated. Of the more frequent offenses, can be mentioned the acts contrary to fraternal love, attending a pubs, excessive alcohol consumption, inappropriate contacts with women, or going out from convent in civilian clothes. It was even possible to be met with disobedience and disrespect towards the superior. The offenders included not only novices and clerics, but also professional brethren. More than once, the prior itself broke the rules when he was unable to bring peace to the convention or ensure the honesty of its members, or when he agreed to hear the brethrens' dispute in a civil court.

Šárka Steinová – Filip Paulus

Prádelna a káznice na Starém městě pražském

Studie pojednává o historii, architektonickém vývoji a změnách urbanizačního procesu Starého města pražského na příkladu bývalé přádelny a trestnice. V současné době bychom obě dvě budovy mohly teoreticky najít pod úrovní Náměstí Jana Palacha, jenž dnes patří k uměleckým, intelektuálním a společenským epicentrům hlavního města Prahy. Je třeba zdůraznit, že území kolem dnešního náměstí mělo ve středověku především dopravní význam. Vedla tudy jedna z hlavních tras až k Valentinskému mostu, který ještě dlouho před stavbou Juditina mostu představoval jeden z mála způsobů, jak se dostat ze Starého Města na Klárov. Nicméně role významného dopravního spojení vzala za své stavbou Juditina a následně Karlova mostu. Most už nebyl potřeba, a tak se z hlavní pražské křižovatky na staletí stala periferie. Z nepravidelného přírodního břehu se zdvihala nízká zástavba domů, ohrad a dalších stavení souvisejících se skladováním dřeva, k nimž navíc přiléhal hřbitov obsluhující židovské ghetto. Místo pak dlouhou dobu sloužilo nejdříve jako smetiště, později dokonce jako sklad sanytru.

Samotný pojem přádelna, respektive Spinnhaus se již od 16. století rovnal de facto vězení, kde byli obvykle umístěné ženy a muži, kteří se provinili drobnějšími kriminálními delikty. Název odkazuje na činnost předení, kterou museli uvěznění vykonávat. Nucená práce měla sloužit k nápravě a kázni, protože základním účelem této instituce byla spíše myšlenka resocializace než trestu. V moderním pojetí je tedy možné považovat Spinnhaus za počátek vězeňského systému.

Díky dochovaným spisům, a především plánové dokumentaci ve Sbírce map a plánů Národního archivu tak máme i představu o životě v přádelně a káznici a architektonickému vývoji obou dvou staveb. Nicméně postupem času rostla potřeba kvalitnějšího propojení obou vltavských břehů, protože provizorní přívoz už nestačil. Byla zde postavena Rudolfova lávka, které však předcházelo v letech 1836–1840 intenzivní jednání s majiteli pozemků v okolí Vltavy. Muselo zde dojít k přestavbě, úpravám a opravě celého nábřeží od přádelny až po celou Sanytrovu ulici. K radikálnější změně nábřeží však došlo deset let po postavení lávky v roce 1878 stavbou nábřežní zdi na nynějším Alšově nábřeží. Před zahájením stavby Rudolfiny byl tak celý pozemek od roku 1875 upravován a překážející zástavba byla postupně odstraněna, k čemuž patřila i budova bývalé přádelny a káznice. Po staletí nevlídné území na Starém Městě pražském se tak postupně proměnilo na konci 19. století v umělecké, intelektuální a společenské centrum hlavního města Prahy.

Spinning mill and penitentiary in the Old Town of Prague

The study discusses the history, architectural development and changes of the urbanization process of the Old City of Prague in the example of a former spinning mill and a penitentiary. Currently, the two buildings could theoretically be found below the level of Jan Palach Square, which is now one of the artistic, intellectual and social epicenters of the capital

city of Prague. It should be emphasized that the area around the present-day square had primarily the importance of transport in the Middle Ages. It took one of the main routes all the way to the Valentine ford, which, long before the Judith Bridge was built, represented one of the few ways to get from the Old Town to Klárov. However, the role of a significant transport link terminated with the construction of Judith Bridge and, subsequently, the Charles Bridge.

The ford was no longer needed, so the main crossroad of Prague became the periphery for centuries. From the irregular natural shore rose the low-rise of houses, corrals and other buildings related to the storage of wood, with the addition of a cemetery serving the Jewish ghetto. The site then served for a long time first as a rubbish dump, and later even as a saltpetre storage unit.

Since the 16th century, the very concept of spinning mill, or Spinnhaus was de facto identical to a prison where women and men who are guilty of more minor criminal offenses were usually housed. The designation refers to the spinning activity the prisoners had to perform. Forced labor was to be used for correction and discipline, because the fundamental purpose of this institution was the idea of resocialization rather than punishment. In modern terms, the Spinnhaus can therefore be seen as the beginning of the prison system.

Thanks to the preserved files and, above all, the planning documentation in the National Archives' Collection of Maps and Plans, we also have an idea of life in the spinning mill and the penitentiary and of the architectural development of the two buildings. However, over time, the need for better connectivity between the two Vltava shores grew because the provisional ferry was no longer sufficient. Rudolf's footbridge was built here, but it was preceded in 1836–1840 by intense negotiations with the owners of estates in the area around the river Vltava. The whole waterfront from the spinning mill to all of the street Sanytrová had to be rebuilt, modified and repaired.

However, a more radical change of waterfront occurred ten years after the construction of the footbridge in 1878 by the construction of a waterfront wall on the present Alšovo embankment. Before the construction of Rudolfinum began, the entire property was modified from 1875 and the obstructive buildings were gradually removed, which included also the former spinning mill and penitentiary. The unwelcoming territory of Prague's Old Town persisted for centuries was gradually transformed at the end of the 19th century into the artistic, intellectual and social centre of Prague's capital.

Vanda Fouřnová

Rekonstrukce zvonového fondu na severním Plzeňsku za pomoci sekundárně dochovaných pramenů

Příspevek si klade za cíl v prvé řadě nahlédnout do komplexnosti zvonového fondu na území Plzeň-sever a dále částečně zrekonstruovat jeho stav pouze na základě dochovaných archivních pramenů a literatury. Jednotlivé odstavce se tak věnují jednotlivým archivním pramenům, které lze využít k rekonstrukci zvonového inventáře. Mezi ně řadíme například kroniky, farářské relace, dopisy, fotografie, odlitky, obtahy a překresy, evidenční karty a rekviziční dokumentaci z první a druhé světové války.

Vzhledem k rozsahu území, na kterém se rozkládá severní Plzeňsko je do produkce zvonů zahrnuto množství zvonařů a firem z různých výrobních středisek (např. Praha, Klatovy, Vídeň, Cheb, Chomutov, Broumov a další). Hlavním z nich však z jasných důvodů zůstává Plzeň, která byla po dlouhou dobu sídelním městem mnoha významných zvonařů a dílen, kteří svými výrobky vyplňovali poptávku na Plzeňsku. V oblasti se podařilo identifikovat zvony od bezmála padesáti zvonařů, jejichž díla se do jednotlivých objektů dostávala buďto cílenou objednávkou, odkoupením z primárního místa zavěšení, darem nebo neplacenou relokací. Závěrečná tabulka shrnuje výsledky studia a rozborů archivních pramenů, přičemž se tímto způsobem podařilo doložit celkem 279 zvonů, z nichž 175 bylo možné přiřadit ke konkrétnímu zvonaři. Z celkového počtu zvonů se jich 104 nepodařilo bezpečně přiřadit k výrobci a vybízí se tedy možnost dalšího přezkoumání, ideálně propojeného s terénním výzkumem, který by přinesl poznatky o současném stavu zvonového inventáře na severním Plzeňsku.

Reconstruction of the bell fund in Northern Pilsen region with the help of secondary preserved sources

The paper aims to first of all look into the complexity of the bell fund in the region Pilsen-North and further partially reconstruct its condition based only on preserved archival sources and literature. Individual paragraphs are thus devoted to individual archival sources, which can be used to reconstruct the bell inventory. These include, for example, chronicles, vicar's reports, letters, photographs, castings, drawings and redrawings, registration cards and requisition documentation from the First and Second World Wars.

Due to the extent of the territory in which the Northern Pilsen region is situated, a number of bellfounders and companies from various production centres (e.g. Prague, Klatovy, Vienna, Cheb, Chomutov, Broumov and others) are included in the production of the bells. The main one, however, for clear reasons remains Pilsen, which for a long time was the seat of many important bellfounders and workshops which satisfied the demand in Pilsen region with their products.

In the area, it was possible to identify bells from nearly fifty bellfounders, whose works were received into individual objects either by targeted order, purchase from a primary hanging site, donation or unpaid relocation. The final table summarizes the results of

studies and analyses of archival sources, and in this way managed to document a total of 279 bells, of which 175 could be assigned to a particular bell maker. Of the total number of bells, 104 have not been safely assigned to the producer and it is therefore encouraged to have a further review, ideally linked to field research, which would provide insights into the current state of the bell inventory in North Pilsen region.

Jan Cebe – Alexandra Blodigová

Josef Jonáš a Radomír Luža a jejich vztah k časopisu Svědectví

Pavel Tigrid nějakou dobu uvažoval o založení časopisu propojujícího různé skupiny lidí pracujících v exilu a pečlivě si vybíral své budoucí spolupracovníky. Členy první redakční rady se stali dva jeho dlouholetí přátelé: Radomír Luža (bydlící v té době v Paříži) a Josef Jonáš (žijící ve Vídni). Josef Jonáš zřídil distribuční centrum nového časopisu ve Vídni a jeho kontaktní adresa byla zveřejněna od druhého čísla časopisu. Spolupráce úspěšně pokračovala.

V průběhu dalších let dával Pavel Tigrid na kulturně-politických stránkách své názorově bohaté revue prostor i autorům, kteří byli dříve na opačné straně, bývalým komunistům, kteří po události 21. srpna 1968 opustili své přesvědčení. Mnozí z nich byli v 70. letech perzekvováni a tehdejší československým režimem nuceni k exilu. Byl mezi nimi i vynikající novinář Jiří Lederer, který inicioval setkání lidí v exilu u příležitosti 25. výročí založení Svědectví. Symposium pořádalo sekulární sdružení „Opus Bonum“ v Rohru v čele s Anastazem Opasekem. Na setkání byli pozváni zástupci různých exilových proudů, spisovatelé a nakladatelé exilových tisků a všichni spolupracovníci Svědectví. Přestože Luža i Jonáš byli požádáni, aby na schůzi promluvili, nezúčastnili se. Byla to forma protestu proti Pavlu Tigridovi, který se rozhodl předat časopis nové exulantské generaci a tuto skutečnost oznámil po svém, napsáním oznámení v tiráži.

Výňatky z osobní pozůstalosti Jiřího Lederera, uložené v pražské knihovně Libri prohibiti, dokumentují blízký vztah osob československého exilu, žijících v různých zemích, k časopisu a jeho význam pro československé občany, kterým byl časopis věnován.

Josef Jonáš and Radomír Luža and their relationship to the review the Witness (Svědectví)

For a time, Pavel Tigrid considered setting up a review connecting different groups of people working in exile, choosing his future colleagues carefully. Two of his longtime friends became members of the first editorial board: Radomír Luža (residing in Paris at the time) and Josef Jonáš (living in Vienna). Josef Jonáš set up a distribution centre for a new review in Vienna and his contact address was published from the second issue of the review. The cooperation continued successfully.

Over the next few years, Pavel Tigrid gave on the cultural-political pages in his opinion-rich review also the space to authors who had previously been on the opposite side, for former communists who abandoned their persuasion after the event on August 21, 1968.

Many of them were persecuted in the 1970s and forced into exile by the then Czechoslovak regime. Among them was the excellent journalist Jiří Lederer, who initiated a meeting of people in exile on the occasion of the 25th anniversary of the setting of the Witness. The symposium was hosted by the secular association „Opus Bonum“ in

Rohr, headed by Anastáz Opasek. Representatives of various exilestreams, writers and publishers of exiled prints and all colleagues of the Witness were invited to the meeting. Although both Luža and Jonáš were asked to speak at the meeting, they did not attend. It was a form of protest against Pavel Tigrid, who decided to hand the magazine over to a new exiled generation and announced this fact in his own way, by writing an announcement in an imprint.

The excerpts from the personal estate of Jiří Lederer, stored in the Libri Prohibiti library in Prague, document the close relationship of persons of Czechoslovak exile, living in different countries, to the review and its importance to the Czechoslovak citizens to whom the review was dedicated.

Ivan Jakubec – Jan Štemberk

Pražcová aféra v meziválečném období. Případ sekčního šéfa IV. odboru v ministerstvu železnic Ing. Ladislava Otty

Pražcová aféra představuje jednu z největších úplatkářských afér meziválečného období. Týkala se pracovníků ministerstva železnic a ČSD, převážně brněnského ředitelství. Podstatou aféry bylo jednání tzv. přejímacích komisařů, tedy zaměstnanců ČSD, kteří přebírali od soukromých dodavatelů pražce a další dřevo pro potřeby ČSD. Při přejímkách pražce dostatečně nekontrolovali a akceptovali i pražce nesplňující jakostní podmínky. Za tento přístup byli dodavateli v různých formách odměňováni (strava, dary i finanční částky). Aféra v plné síle propukla po roce 1933, kdy bylo zahájeno vyšetřování. Před Krajský trestní soud v Brně bylo postaveno na tři desítky obžalovaných z přijímání a poskytování úplatků, jednalo se o přejímací komisaře i představitele dodavatelských podniků převážně ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. V květnu 1937 byl sice vynesena rozsudek, který posílal většinu obžalovaných na několik měsíců až dva roky ve vězení. Odvolání obžalovaných a změna politické situace měly za následek, že konečné rozhodnutí nepřicházelo. Tečku v celé aféře přinesla milost, kterou obviněným udělil v roce 1942 státní prezident Emil Hácha.

S ohledem na rozsah aféry se autoři zaměřili na jednoho z aktérů, nejvýše postaveného v celé aféře, na bývalého sekčního šéfa stavebního (IV.) odboru ministerstva železnic Ing. Ladislava Otty. Sám Otto nebyl do aféry zapojen přímým bráním úplatků, avšak byl stíhán za to, že kryl nezákonné jednání svých podřízených a o bráně úplatků musel vědět. Při prohlídce provedené v jeho domě a při výsledcích vystupovaly na povrch nepořádky na ministerstvu železnic a dokonce i úřední tajné spisy, které si Otto přinesl domů po svém pensionování v roce 1932. Otto byl nakonec podezření ze své účasti v pražcové aféře zproštěn, byl však odsouzen za vojenský delikt, způsobený přechováváním tajných spisů. Udělený trest byl podmíněčný a v roce 1939 byl již zahlazen.

The sleeper affair in the interwar period. The case of the head of the IV. Department of the Ministry of Railways, Ing. Ladislav Otto

The sleeper affair is one of the largest bribery affairs of the interwar period. It concerned employees of the Ministry of Railways and the Czech Railways, mainly the Brno headquarters. The essence of the affair was the actions of the so-called acceptance commissioners, i.e. employees of the Czech Railways who accepted sleepers and other wood from private suppliers for the needs of the Czech Railways. During the acceptances, they did not check the sleepers sufficiently and accepted sleepers that did not meet the quality requirements. The suppliers were rewarded for this approach in various forms (food, gifts and financial sums). The affair broke out in full force after 1933, when the investigation was launched. About three dozen defendants were brought before the Regional Criminal Court in Brno for accepting and providing bribes; these were acceptance commissioners and

representatives of supplier companies, mainly from Slovakia and Subcarpathian Ruthenia. In May 1937, a verdict was handed down, sending most of the defendants to prison for several months to two years. The appeals of the defendants and the change in the political situation meant that the final decision was not forthcoming. The whole affair was brought to an end by the pardon granted to the accused by the state president Emil Hácha in 1942.

Considering the scope of the affair, the authors focused on one of the actors, the highest-ranking in the whole affair, the former section chief of the construction (IV.) department of the Ministry of Railways, Ing. Ladislav Otto. Otto himself was not directly involved in the affair by taking bribes, but he was prosecuted for covering up the illegal actions of his subordinates and must have known about the taking of bribes. During the search of his house and during the interrogations, irregularities in the Ministry of Railways and even secret official files that Otto had brought home after his retirement in 1932 came to light. Otto was eventually acquitted of suspicion of his involvement in the sleeper affair, but was convicted of a military offense caused by the storage of secret files. The sentence was suspended and was already overturned in 1939.

Viktor Kichera

Between clientelism and interests: local elites and church conflicts in Subcarpathian Rus in 1918–1939

In the interwar period, during the time of Czechoslovakia in Subcarpathian Rus, there were significant disputes over the ownership of church property. The relations between the Greek Catholics and the Orthodox were particularly heated. The active growth in the number of Orthodox was accompanied by conflicts with Greek Catholics, as the Orthodox were supplemented by Greek Catholics who converted to other religions. In some places, almost entire villages were converted, leading to conflict with the minority of Greek Catholics in such a village. As a result, local authorities were forced to make sometimes very unpopular decisions in favor of one or the other religious community, or both at the same time. This study aims to try to explore the causes and content of the conflicts between Greek Catholics and Orthodox in the light of archival documents.

Mezi klientelismem a zájmy: místní elity a církevní konflikty na Podkarpatské Rusi v letech 1918–1939

V meziválečném období, v době Československa na Podkarpatské Rusi, docházelo k významným sporům o vlastnictví církevního majetku. Obzvláště vyostřené byly vztahy mezi řeckokatolíky a pravoslavnými. Aktivní růst počtu pravoslavných byl doprovázen konflikty s řeckokatolíky, protože pravoslavní byli doplňováni řeckokatolíci, kteří konvertovali k jiným náboženstvím. Na některých místech byly konvertovány téměř celé vesnice, což vedlo ke konfliktu s menšinou řeckokatolíků v takové vesnici. V důsledku toho byly místní úřady nuceny činit někdy velmi nepopulární rozhodnutí ve prospěch jedné či druhé náboženské obce, případně obou současně. Tato studie si klade za cíl pokusit se prozkoumat příčiny a obsah konfliktů mezi řeckokatolíky a pravoslavnými ve světle archivních dokumentů.

Szabolcs Czáboczy

Voter Mobilization Strategies applied by the German political parties of Slovakia (1920–1938)

According to the 1921 census, over three million citizens of the newly formed Czechoslovak Republic announced that they are of German nationality, but the socialization of the German-speakers living in Cisleithenia differed from the ones living in Transleithenia, especially from the Germans living in the north-eastern Spiš County. Some members of the regional German political and economic elite nurturing a high-sense of self-government and not wanting to risk their welfare under Hungarian rule, attempted to act against the annexation of the Czechoslovak legionary troops. After the consolidation of the Czechoslovak nation-state, they formed the Zipser Deutsche Partei, which prioritized goals like protecting the political and economic interests of the regional elite, applying language rights and improving the economic status of the German smallholders and workers. The party's strategies mostly targeted the latter groups by offering them tax counselling free of charge or by bribery. On the other hand, the Zipser Deutsche Partei's sole interest was to keep those people in position, with whom they could cooperate and gained general prestige throughout the years, regardless of their political affiliation. The high-sense of self-government paired with anti-foreigner rhetorics as well: the party sought to point out the ones, who didn't belong in the society of Spiš. These outsiders were mostly the members of the Karpathendeutsche Partei, which started of as an activist, pro-governmental party and allied with the Bund der Landwirte, the Sudeten German Smallholders' League. At the same time, the party's most consistent method of voter mobilization was the propagation of the idea of German national unity, the ideology of the Volksgemeinschaft. It is no wonder, that the two party's were each others rivals, since while the Zipser Deutsche Partei wanted to preserve the pre-1918 political, economic networks, the Karpathendeutsche Partei attempted to integrate the institutions of "Zipsers" into the framework of the Sudeten German institutional network. This is why the members of the party used anti-establishment rhetorics as well, to generate distrust towards the local „Zipser" elite. Finally, mostly after the 1935 parliamentary elections, when the Karpathendeutsche Partei became the tool of Henlein and Hitler, the radicalized German youth in Spiš sought to induce fear through militaristic behaviour.

Stratégie mobilizácie voličov uplatňované nemeckými politickými stranami na Slovensku (1920–1938)

Podľa sčítania ľudu z roku 1921 sa viac ako tri milióny občanov novovzniknutej Československej republiky hlásili k nemeckej národnosti, ale socializácia nemecky hovoriacich obyvateľov Cisleithenia sa líšila od tých, ktorí žili v Transleithenia, najmä od Nemcov žijúcich v severovýchodnej Spišskej župe. Niektorí členovia regionálnej nemeckej politickej a hospodárskej elity, ktorí si pestovali vysoký zmysel pre sebasprávu a nechceli riskovať

svoj blahobyť pod maďarskou nadvládou, sa pokúsili konať proti anexii československých legionárskych vojsk. Po konsolidácii československého národného štátu založili Zipser Deutsche Partei, ktorá uprednostňovala ciele ako ochrana politických a hospodárskych záujmov regionálnej elity, uplatňovanie jazykových práv a zlepšenie ekonomického postavenia nemeckých drobných roľníkov a robotníkov. Stratégie strany sa zameriavali najmä na tieto skupiny tým, že im ponúkali bezplatné daňové poradenstvo alebo úplatky. Na druhej strane, jediným záujmom Zipser Deutsche Partei bolo udržať si na pozíciách ľudí, s ktorými mohli spolupracovať a v priebehu rokov si získavať všeobecnú prestíž, bez ohľadu na ich politickú príslušnosť. Vysoký zmysel pre sebasprávu sa spájal aj s rétorikou proti cudzincom: strana sa snažila poukázať na tých, ktorí nepatrili do spíšskej spoločnosti. Títo outsiders boli väčšinou členovia Karpathendeutsche Partei, ktorá začínala ako aktivistická, provládna strana a spojila sa s Bund der Landwirte, Sudetonemeckou ligou drobných roľníkov. Zároveň najkonzistentnejšou metódou strany na mobilizáciu voličov bolo šírenie myšlienky nemeckej národnej jednoty, ideológie Volksgemeinschaftu. Niet divu, že tieto dve strany boli navzájom rivalmi, keďže zatiaľ čo Zipser Deutsche Partei chcela zachovať politické a ekonomické siete pred rokom 1918, Karpathendeutsche Partei sa snažila integrovať inštitúcie „zipsovcov“ do rámca sudetonemeckej inštitucionálnej siete. Preto členovia strany používali aj rétoriku proti establišmentu, aby vyvolali nedôveru voči miestnej „zipsovskej“ elite. Nakoniec, najmä po parlamentných voľbách v roku 1935, keď sa Karpathendeutsche Partei stala nástrojom Henleina a Hitlera, sa radikalizovaná nemecká mládež na Spiši snažila vyvolať strach militaristickým správaním.

Ondřej Holub

Cháska ničemná? Nařčení z korupce a politická identita českých národních socialistů

Předkládaná studie ilustruje, jak různá obvinění z korupce (která jsou zde vnímána jak v materiálním, tak morálním smyslu), kterým museli čeští národní socialisté čelit od samého počátku své existence jako autonomní politické strany, úzce souvisela s nástupem moderní a pluralitní masové politiky a s bojem, který proti sobě sváděla politická hnutí ve snaze dosáhnout politické hegemonie. V sociopolitickém a intelektuálním kontextu takového boje o hegemonii představovali čeští národní socialisté populistickou pokrokovou sílu, zvláště významný výsledek tehdejší radikální masové politiky. Jako takoví národní socialisté ztělesňovali velkou hrozbu pro své nejvýznamnější odpůrce, sociální demokraty. Na základě takového předpokladu studie dále analyzuje sociopolitický a ideologický kontext takového boje o hegemonii a zároveň nastiňuje schéma politického boje mezi národními socialisty a sociálními demokraty, dvěma hlavními socialistickými a konkurenčními politickými proudy před rokem 1918. Všechna obvinění z korupce, která se zaměřovala na národně socialistické pozice po celou první polovinu 20. století, měla podkopat jejich morální a politickou legitimitu. Na svou obranu národně socialistická strana realizovala a „investovala“ svůj specifický sociální kapitál, jehož síla a potenciál vycházely z filozofie dějin a historické teleologie strany, jakož i z charismatické autority jejích vůdců, spojené vesměs s koncepcí „bratrství“ a novodobého kultovního mučednictví, které tvořilo kolektivní identitu strany.

A villainous mob? Allegations of corruption and political identity of Czech National Socialists

The presented study illustrates the way that various allegations of corruption (which are perceived here in both material and moral terms) that the Czech National Socialists had to face from the very beginning of their existence as autonomous political party were closely related to the emergence of modern and pluralistic mass politics and the struggle that political movements waged against each other in pursuit of political hegemony. In the sociopolitical and intellectual context of such a struggle for hegemony, the Czech National Socialists represented a populist progressive force, a particularly important result of the radical mass politics of the time. As such, National Socialists embodied a major threat to their most prominent opponents, the Social Democrats. Based on such a premise, the study further analyzes the sociopolitical and ideological context of such a struggle for hegemony, while outlining a pattern of political struggle between national socialists and social democrats, the two main socialist and competitive political currents before 1918. All the allegations of corruption that targeted on National Socialist positions throughout the first half of the 20th century were intended to undermine their moral and political legitimacy. In its defense, the National Socialist Party realized and „invested“ its specific social capital, which strength and potential derived from the party's philosophy of history and historical teleology, as well as the charismatic authority of its leaders, all implicated in the concept of „brotherhood“ and modern-day cult martyrdom, which formed the collective identity of the party.

Tomáš Řepa

Státní spolehlivost jako právní pojem a jeho bezpečnostní aspekty v meziválečném Československu

Zákon o obraně státu zavedl po svém schválení nový pojem státní spolehlivosti. Přestože nešlo v mezinárodním srovnání o nic výjimečného, vyvolalo to tvrdou kritiku zejména ze strany německých politiků a právníků s tím, že se jedná o opatření proti menšinám v Československu. Proti zákonu však hlasovala i komunistická strana s argumentací, že zákon má protilidový charakter. Původně navíc toto vymezující ustanovení ve vládním návrhu ani nebylo a bylo přidáno až během parlamentního jednání. Po vyhoceném politickém souboji o klíčovou krizovou legislativu druhé poloviny 30. let, která reagovala především na vnější hrozby z nacistického Německa, bylo třeba legislativu uvést do praxe. Ani to se neobešlo bez mnohého vyjasňování, stížností a potíží s aplikací, což ukazuje řada prošetřovaných případů dochovaných v archivních pramenech.

Pojem státní spolehlivosti právně netypicky definovaný demonstrativním a spekulativním výčtem v zákoně o obraně státu vyvolával kontroverze a dal se teoreticky jako některé jiné pasáže v zákoně zneužít, Souboj o tento pojem se přitom odehrával i v tisku. A to dokonce i mezi stranami, které spolu seděly ve vládě. Stěžejní pro pochopení aplikace pojmu státní spolehlivosti je však především argumentace jednoho z nejdůležitějších právních odborníků Ministerstva národní obrany doktora Jaroslava Vorla, který k celému zákonu sepsal v roce 1936 komentář a shrnul i jeho prováděcí nařízení. Pouze státně spolehlivá osoba mohla provozovat podniky důležité pro obranu státu. Paradoxem také zůstává, že zákon o obraně státu včetně pojmu státní spolehlivosti zůstal v platnosti jak během protektorátního státního zřízení, tak ještě mnoho let po něm v dobách vlády komunistického režimu. Jeho platnost skončila až v roce 1961. Ani urychlené zavádění nové krizové legislativy zákonodárci nakonec existenci prvorepublikového Československa nezachránilo. Tehdejší události představují i nadčasové memento. Obranyšopnost země a loajální jednání vůči státu jsou zásadní i pro naši současnost.

State reliability as a legal concept and its security aspects in interwar Czechoslovakia

The State Defense Act introduced a new concept of state reliability upon its approval. Although it was not exceptional in international comparison, it drew harsh criticism especially from German politicians and lawyers, saying it was a measure against minorities in Czechoslovakia. However, the Communist Party also voted against the law, arguing that the law had an anti-people character. Moreover, originally this defining provision was not even included in the government's proposal and was only added during parliamentary proceedings. After an escalated political contest over key crisis legislation in the second half of the 1930s, which mainly responded to external threats from Nazi Germany, the legislation needed to be put into practice. This too has not been without much clarification,

complaints and difficulties with the application, as shown by a number of investigated cases preserved in archival sources.

The notion of state reliability legally uncharacteristically defined by a demonstrative and speculative account in the Defense of the State Act caused controversy and could theoretically be misused like some other passages in the law. At the same time, the contest for this term also took place in the press. Even among the parties that worked together in government. Central to understanding the application of the concept of state reliability, however, is principally the argument of one of the most important legal experts of the Ministry of National Defense, Dr Jaroslav Vorel, who wrote a commentary on the whole law in 1936 and summarized its implementing regulations. Only a state-reliable person could run businesses important for the defense of the state. The paradox also remains that the State Defense Act, including the notion of state reliability, remained in force both during the Protectorate state establishment and for many years after that during the communist regime. It did not expire until 1961. Even the accelerated implementation of the new crisis legislation by the lawmakers did not save the existence of first-republic's Czechoslovakia. The events of the day also represent a transhistorical memento. The country's defences and loyalty to the state are essential also to our present.

Miloš Hořejš

Nacistická osídlovací politika v Protektorátu Čechy Morava versus korupce. Obecně prospěšná osídlovací a bytová společnost v Praze pod drobnohledem kontrolních orgánů

Od začátku 20. století se pražské čtvrti Holešovice-Bubny a Bubeneč staly místem, kam se ze starých sídelních čtvrtí Starého a Nového Města pražského stěhoval stále větší počet příslušníků pražské německé komunity. To bylo umožněno nejen vlastnictvím potřebných pozemků pro výstavbu domů, ale zejména existencí německých bytových družstev. Německá družstva zadávala práci německým architektům, kteří v meziválečném období jen těžko získávali zakázky mimo svou obec. Následně družstva pronajímala byty v dokončených domech nejen, ale především německy mluvícím obyvatelům Prahy. Vznikl tak uzavřený kruh, který svým způsobem suploval paternalistickou činnost radnic, obce či státu. V době první republiky fungovala v Holešovických-Bubnech dvě stavební družstva: Prager Volkswohnungsverein a Baugenossenschaft für Bank-und Sparkassen-beamte in Prag. Ve druhé polovině roku 1939 byla tato družstva převedena pod nacistickou kontrolu a obě stavební družstva byla sloučena do Gemeinnützige Siedlungs-und Wohnungsgesellschaft m. b. H. Nová společnost se stala největším vlastníkem domů v Praze 7 a vlastnila 45 domů. Jejím správcem byl Jochen Tostmann, jinak šéf prvního podniku veřejného bydlení ve Vídni - Erste Gemeinnützige Baugesellschaft für Kleinwohnungen g.m.b.H Wien. Činnost Obecně prospěšné bytové společnosti se nakonec dostala pod kontrolu Deutsche Revisions- und Treuhänd-Aktiengesellschaft v Berlíně a dvakrát pod kontrolu Revisions- und Treuhänder A.G., zkráceně Retog. Druhá Retogova inspekce bez váhání označila Tostmannovy operace za doslova finanční katastrofu. Tostmann byl v červenci 1940 odvolán z vedení družstev. Tento případ nám poskytuje zajímavou ilustraci korupce a zpronevěry v prostředí nacisty ovládaných organizací v Protektorátu Čechy a Morava.

Nazi settlement policy in the Protectorate of Bohemia and Moravia versus corruption. Gemeinnützige Siedlungs-und Wohnungsgesellschaft m. b. H. in Prague under the Scrutiny of the Control Authorities

From the beginning of the 20th century, the Prague districts of Holešovice-Bubny and Bubeneč became a place where an increasing number of members of the Prague German community moved from the old settlement districts in the Old and New Towns of Prague. This was made possible not only by the ownership of the necessary land for the construction of houses, but especially by the existence of German housing cooperatives. The German cooperatives gave work to German architects, who in the interwar period found it difficult to obtain commissions outside their community. Subsequently, the cooperatives rented out apartments in the finished houses not exclusively but mainly to German-speaking residents

of Prague. This created a closed circle, which in a way substituted for the paternalistic activities of the town halls, the municipality or the state. At the time of the First Republic, two building cooperatives operated in Holešovice-Bubny: Prager Volkswohnungsverein and Baugenossenschaft für Bank-und Sparkassen-beamte in Prag. In the second half of 1939, these cooperatives were transferred to Nazi control and the two building cooperatives were merged into the Gemeinnützige Siedlungs-und Wohnungsgesellschaft m. b. H. The new company became the largest owner of houses in Prague 7, owning 45 houses. Its treuhänder was Jochen Tostmann, otherwise the head of the first public housing company in Vienna – Erste Gemeinnützige Baugesellschaft für Kleinwohnungen g.m.b.H Wien. The activities of the General Beneficial Housing Society were eventually subjected to the control of the Deutsche Revisions- und Treuhänd-Aktiengesellschaft in Berlin and twice by the Revisions- und Treuhänder A.G., abbreviated as Retog. The second of Retog's inspections unhesitatingly labelled Tostmann's operations a literal financial disaster. Tostmann was removed from the management of the cooperatives in July 1940. This case provides us with an interesting illustration of corruption and embezzlement in the environment of Nazi-dominated organizations in the Protectorate of Bohemia and Moravia.

Miroslav Šepták

Počátky korupčního skandálu v souvislosti s výstavbou vídeňské Všeobecné nemocnice

V březnu 1980 otrásl Rakouskem dosud největší korupční skandál v dějinách. Tehdy deník *Kurier* a týdeník *Profil* přinesly zprávy o nekalých praktikách při zadávání zakázek v souvislosti se stavbou Všeobecné nemocnice města Vídně. Jednalo se o reprezentativní stavební a technologický projekt druhé rakouské republiky, a proto uvedené informace velmi rychle vzbudily pozornost veřejnosti. Indicie o zneužití veřejných prostředků pro soukromé účely, včetně takových případů jako návštěva nočních podniků nebo existence schránkových firem v Lichtenštejnsku, vedly k AKPE. Tato společnost měla od roku 1975 na starosti zrychlení a zefektivnění stavebních prací. Sociální demokracie odpovědná za vedení Vídně i státu pochybení odmítala. Poukazovala na trojnásobný objem výstavby, než byl původně plánován, a rostoucí ceny. Vyčítala opozici pokus o skandalizaci tam, kde žádné protiprávní jednání není. Naproti tomu lidovci a Svobodní spatřovali v odhalení žurnalistů způsob jak oslabit dosavadní výsadní pozici socialistů.

AKH skandál představoval první výrazně medializovaný případ korupce v rakouských dějinách. Ukázal rostoucí vliv kritické a názorové žurnalistiky. Otrásl důvěrou části veřejnosti v „rakouskou cestu“ jednobarevných sociálnědemokratických vlád. Jako by předznamenal pozvolný soumrak éry charismatického Bruna Kreiského vyjádřený také nuceným odchodem z vlády jeho „korunního prince“ vicekancléře a ministra financí Hannese Androsche. V neposlední řadě tvořil případ AKH jakýsi prolog k dalším velkým skandálům osmdesátých let 20. století. Přispěl tak k proměně voličského chování formou podstatného oslabení vazeb mezi elektorátem a politickým subjektem.

The beginnings of a corruption scandal in connection with the construction of Vienna's General Hospital

*In March 1980, Austria was rocked by the biggest corruption scandal in history. At that time, the *Kurier* daily and the weekly *Profil* reported on unfair procurement practices in connection with the construction of the General Hospital of the City of Vienna. This was a representative construction and technological project of the Austrian second republic and therefore the information provided quickly attracted public attention. Indications of misuse of public funds for private purposes, including cases such as visiting nightspots or the existence of mailbox firms in Liechtenstein, led to AKPE. This company had been in charge of accelerating and streamlining construction work since 1975. The Social Democracy responsible for the leadership of both Vienna and the state has denied wrongdoing. It pointed to three times as much construction as originally planned and rising prices. It blamed the opposition for attempting to scandalise where there was no wrongdoing. By contrast, the members of People's Party and the Independents saw the unveiling of journalists as a way to weaken the socialists' prerogative to date.*

The AKH scandal represented the first significantly publicized case of corruption in Austrian history. It showed the growing influence of critical and opinional journalism. It has shaken the confidence of a section of the public in the „Austrian way“ of one-of-a-kind social democratic governments. It was as if it foreshadowed the gradual twilight of the charismatic Bruno Kreisky era, also expressed by the forced departure from the government of his „crown prince“ vice chancellor and finance minister, Hannes Androsch. Last but not least, the AKH case formed a kind of prologue to the other great scandals of the 1980s. It has thus contributed to transforming voter behaviour by substantially weakening the links between the electorate and the political entity.

Florian Ruttner

Competition and Clientelism. The Institute for Social Research's Theory of the Racket

The phenomena of clientelism and corruption prove to be elusive when trying to grasp them theoretically. As they are always connected to personal dependence and personal ties on a very concrete level, they do not fit into more abstract theoretical concepts and are often either ignored by theoretical concepts or are seen as an anthropological problem, not a problem of social theory. This text tries to circumnavigate these options by remembering the Institute for Social Research's theory of the racket, which was an attempt by scholars like Max Horkheimer and Otto Kirchheimer to conceptualize the return of personal dependence as a social phenomenon in the late 30ies and early 40ies.

To present a basis for presenting some central ideas of this theory, at first the concept of unpersonal social ties, as it was conceptualized by early modern and liberal thinkers like Hume, Locke and Smith is sketched. In a second step, the ambivalent critique of Marx of these liberal concepts is presented. While criticizing the liberal concept that with the triumph of mediated (and not personal) social relations, social domination was abolished altogether, Marx still thought of such personal dependence was a thing of the past which had no future.

Against this backdrop, some elements of the theory of the racket are presented, namely Kirchheimer's thoughts on how in this form personal dependence returns to be a central element of a post-liberal society and what consequences this bears for the form of state.

Konkurence a klientelismus. Teorie racketu Ústavu pro sociální výzkum

Fenomény klientelismu a korupce se při pokusu o jejich teoretické pochopení ukazují jako obtížně pochopitelné. Jelikož jsou vždy spojeny s osobní závislostí a osobními vztahy na velmi konkrétní úrovni, nezapadají do abstraktnějších teoretických konceptů a často jsou jimi buď ignorovány, nebo jsou vnímány jako antropologický problém, nikoli jako problém sociální teorie. Tento text se pokouší obejít tyto možnosti a připomenout si teorii vydírání Institutu pro sociální výzkum, což byl pokus badatelů, jako byli Max Horkheimer a Otto Kirchheimer, konceptualizovat návrat osobní závislosti jako sociální fenomén na konci 30. a začátku 40. let 20. století.

Abychom představili základ pro prezentaci některých ústředních myšlenek této teorie, nejprve načrtneme koncept neosobních sociálních vazeb, jak jej chápali raně moderní a liberální myslitelé, jako byli Hume, Locke a Smith. V druhém kroku je představena ambivalentní kritika těchto liberálních konceptů ze strany Marxe. Ačkoli Marx kritizoval liberální koncept, že s triumfem zprostředkovaných (a nikoli osobních) společenských vztahů byla společenská dominance zcela zrušena, stále považoval takovou osobní závislost za minulost, která nemá budoucnost.

Na tomto pozadí jsou prezentovány některé prvky teorie vydírání, konkrétně Kirchheimerovy úvahy o tom, jak se v této podobě osobní závislost vrací jako ústřední prvek postliberální společnosti a jaké to má důsledky pro formu státu.

Ludmila Sochorová

K ohlasům tzv. jakobínského procesu ve Vídni roku 1794: ze života tří známých „jakobínů“ původem z Čech

Článek je věnován částečně neznámým životním příběhům tří vídeňských radikálních demokratů z Čech, tzv. jakobínů, odsouzených ve skandálním politickém procesu ve Vídni v roce 1794 – Franze Hebenstreita von Streitenfeld, Heinricha Jelline a Georga alias Probuse Ruszitszkaye. Článek proto kromě známých údajů z citované literatury vychází z mnohaletého bádání v pražských katastrech, jejichž údaje byly doplněny o další archiválie – seznamy občanů a majitelů domů, seznamy studentů pražských gymnázií, katalogy studentů filozofické a právnické fakulty pražské univerzity, spisy Českého místodržitelství a oficiální schematismy z citologické sbírky atd.

Práce se snaží alespoň zčásti přiblížit životy tří mimořádných osobností, ale také ukázat trvalý vliv známých i méně známých osobností osvícenství v pražské společnosti od konce 18. století až do období po skončení napoleonských válek, včetně rodin Johanna Marcella Freiherra Henneta, Josepha Kreiherra von Born, Josefa Rittersa von Merittera, Josefa Rittersa von Merittera, dále Josefa Rittersa z Merittera Grünwald a jejich přátelé.

The reflections of the so-called Jacobin process in Vienna in 1794: from the lives of three well-known „Jacobines“ originally from Bohemia

The article is dedicated to the partially unknown life stories of three radical democrats from Bohemia, the so-called Jacobins, condemned in the scandalous political process in Vienna in 1794 – Franz Hebenstreit von Streitenfeld, Heinrich Jelline and George alias Probus Ruszitszkay. The article is therefore based on many years of research in Prague's cadasters, in addition to known data from cited literature, whose data has been supplemented by other archival documents – lists of citizens and homeowners, lists of students from Prague grammar schools, catalogues of students from the Philosophical and Law Faculty of the University of Prague, files of the Czech Viceregency and official schematisms from the citological collection, etc.

The essay seeks at least in part to describe the lives of three extraordinary personalities, but also to show the lasting influence of well-known and lesser-known personalities of the Enlightenment in Prague society from the late 18th century until after the Napoleonic Wars, including the families of Johann Marcello Freiherr Hennet, Joseph Kreiherr von Born, Josef Ritter von Meritter, Josef Ritter of Meritter Grünwald and their friends.

Martina Maříková – Martina Power – Jana Konvičná

Korupce, klientelismus, nepotismus a pražský magistrát mezi lety 1784 a 1918. Sonda do problematiky

Pro předběžné období lze dobře sledovat jednotlivé případy drobné úřední korupce. Kauzy přijímání úplatků, zpronevěru spravovaných financí a zneužívání úředních pravomocí se vyskytovaly napříč celým magistrátem, nejčastěji přirozené v úřadech pracujících s penězi (taxovní a zádušní úřad, tržní dozorcí) nebo rozhodujících o „nedostatkovém zboží“ (odvody, přidělování hrobů). Pro systémovou korupci ostatně v úřadu se značně omezeným výkonem hospodářské správy, kde byla všechna vydání přesahující 500 zl. vázána souhlasem zemského gubernia, ani nebyl dostatečný prostor. Přesto drobná úřední korupce a neprůhledné hospodaření představovaly palčivý problém.

Drobná úřední korupce zůstává součástí magistrátního úřadování po celé sledované období, revoluční rok 1848 však přinesl do organizace magistrátu nový prvek – volené zastupitelstvo. Možnost nakládat s obecním majetkem a přidělovat obecní zakázky poskytovala pro korupční jednání řadu příležitostí. Definice korupce však byla v počátcích obecní samosprávy značně nejasná. I přestože byla řada obecních zastupitelů navázána na společnosti, jež obecní zakázky získávaly, nebylo to zprvu chápáno jako problém. V průběhu druhé poloviny 19. století se však veřejnost stala k podobným excesům citlivější. Vedení města se snažilo přistupovat k řešení korupce aktivně, a to nejenom formou sankcí, ale také přijímáním preventivních opatření.

Od 2. poloviny 19. století se nářčení z korupce a boj proti ní staly rovněž standardní součástí předvolebního boje, dokonce mohly mít vliv na volbu starosty či vést k rozkolu uvnitř politické strany. S korupčními aférami byla spojována především Národní strana svobodomyšlná (tzv. mladočeši) a její představitel, starosta Karel Groš (ve funkci starosty 1906–1918).

Corruption, patronage, nepotism and Prague Municipality between 1784 and 1918. Probe into the issue

Individual cases of petty official corruption can be well monitored for the pre-March period. Charges of taking bribes, embezzlement of managed finances, and misuse of official authority occurred across the municipality, most commonly naturally in offices working with money (appraisal and chantry office, market supervisors) or deciding on „goods in short supply“ (levies, grave assignments). Indeed, there was not enough room for systemic corruption in an office with a severely limited performance of economic governance, where all expenditure exceeding 500 ducats were bound by the approval of the provincial governorship. Yet petty official corruption and non-transparent management were a pressing problem.

Small-scale official corruption remains a part of the municipal office throughout the reporting period, but the revolutionary year of 1848 brought a new element to the organisation of the municipality – the elected council. The possibility of disposing of municipal property and awarding municipal contracts provided a number of opportunities for corrupt conduct. However, the definition of corruption was largely unclear in the early

days of municipal self-government. Although many municipal representatives were tied to the companies that won municipal contracts, this was not at first seen as a problem. During the second half of the 19th century, however, the public became more sensitive to such excesses. The city leadership has tried to take an active approach to dealing with corruption, not only through sanctions, but also by taking preventive measures.

Since the second half of the 19th century, allegations of corruption and the fight against it have also become a standard part of the electoral battle, even affecting the election of a mayor or leading to division within a political party. The National Liberal Party (so-called Young Czech Party) and its representative, Karel Groš (as mayor 1906–1918), were mainly associated with corruption affairs.

Ivan Halász

Uhorské voľby pred rokom 1918, politická manipulácia a dobová literatúra

Príspevok sa venuje problematike uhorských volieb a v ich rámci rozličným manipuláciám, prípadne korupčným praktikám z pohľadu krásnej literatúry (beletrie). Skoro všetky národné literatúry, ktoré sa zrodili v starom Uhorsku totiž v nejakej miere reflektovali túto problematiku. To rovnako platí pre maďarskú i slovenskú postromantickú a realistickú literatúru. V slovenskom prípade dokonca možno konštatovať, že sa tu skoro úplne prelínala realistická generácia spisovateľov s politickými aktivistami národného hnutia.

Základný rozdiel oboma spomínanými literatúrami spočíval pravdepodobne v tom, že viacero maďarských autorov malo možnosť intímne sa oboznámiť s nielen s voľbami, ale aj s prácou snemovne a jej poslancov. Naopak, prevažná väčšina politicky aktívnych slovenských spisovateľov sa v pozícii kandidáta alebo korteša síce zúčastnila volieb, ale zväčša zostala stáť pred bránami parlamentu. Priamu poslaneckú skúsenosť z jedného volebného obdobia mal len Viliam Paulíny-Tóth, ktorý zároveň viedol aj národnú stranu. Neúspešným kandidátom bol otec Janka Jesenského, Jozef Gregor Tajovský zasa ako tajomník strany pomáhal kortešovať.

Ich maďarskí kolegovia boli úspešnejší. Svedčí o tom aj prípad realistického spisovateľa Kálmána Mikszátha, ktorý ovládal aj slovenčinu. V provládnych poslaneckých laviciach strávil viac ako dve desaťročia, avšak v pléne vystúpil len dvakrát. Napriek alebo vďaka tomu sa Mikszáth takpovediac stal hlavným kronikárom uhorského snemu v období liberalizmu. Z jeho prozaických diel Ctená snemovňa, Dvoje volieb v Uhorsku, ako aj z rozličných noviel prevažne vychádza aj daná publikácia. Z horeuvedených príčin sa v menšej miere opiera aj o diela súdobej slovenskej literatúry.

Osobitosťou slovenských regiónov Uhorska bolo to, že často do snemovne volili provládnych kandidátov z Liberálnej strany. Opozičnú a taktiež nacionalistickú Stranu nezávislosti volili skôr vyslovene maďarské regióny krajiny. „Provládný“ charakter severu mohol súvisieť jednak s verejným spôsobom volieb, jednak s volebnými manipuláciami úradov, a jednak z nízkou uvedomelosťou slovenských voličov.

Počet slovenských národne orientovaných poslancov v parlamente zďaleka nedosahoval populačný pomer Slovákov v rámci Uhorska (10 %). Trvalé neúspechy a volebné prechmaty dokonca Slovákov na určitý čas priviedli k politike volebnej pasivity. Skutočná aktivizácia nastala až na konci 19. storočia, keď celouhorská Katolícka ľudová strana aj s pomocou slovenských kňazov dokázala dostať do parlamentu aj niekoľko vyložené národne orientovaných Slovákov. Pozitívny vplyv na volebné procesy mala aj spolupráca viacerých uhorských národností v rámci Národnostného poslaneckého klubu.

Pomer slovenských poslancov však stále zaostával za celkovými počtami a časom sa znovu zmenšoval. Zároveň si však treba uvedomiť, že v parlamente pravdepodobne sedelo viac etnických, než národne uvedomelých Slovákov. O tom nepriamo svedčia aj viaceré nárážky Mikszátha v jeho dielach. Prirodzene pre podrobnú a vyčerpávajúcu odpoveď na túto otázku si bude treba ešte počkať. Určite je však dôležité časom vytvoriť určitú prehľadnú typologizáciu slovenských poslancov v uhorskom sneme.

Elections in Hungarian Kingdom before 1918, political manipulation and contemporary literature

The article is devoted to the issue of the Hungarian elections and within them various manipulations, or corruption practices from the perspective of fine literature (fiction). Almost all national literatures that were born in the old Kingdom of Hungary reflected this issue to some extent. This also applies to Hungarian and Slovak post-romantic and realistic literature. In the Slovak case, it can even be stated that the realistic generation of writers almost completely intertwined with political activists of the national movement.

The basic difference between the two mentioned literatures probably consisted in the fact that several Hungarian authors had the opportunity to become intimately acquainted not only with the elections, but also with the work of the Chamber of Deputies and its deputies. On the contrary, the vast majority of politically active Slovak writers participated in the elections in the position of candidates or cortes, but mostly remained standing outside the gates of parliament. Only Viliam Paulíny-Tóth, who also led the national party, had direct parliamentary experience from one election period. The unsuccessful candidate was Janko Jesenský's father, while Jozef Gregor Tajovský, as the party's secretary, helped to organize the cortege.

Their Hungarian colleagues were more successful. This is also evidenced by the case of the realistic writer Kálmán Mikszáth, who also spoke Slovak. He spent more than two decades in the pro-government parliamentary left, but only spoke in the plenary session twice. Despite or thanks to this, Mikszáth became, so to speak, the main chronicler of the Hungarian parliament during the liberal period. The publication in question is mainly based on his prose works Ctená snemovňa, Dvoje volobíh v Uhorsku, as well as various short stories. For the reasons mentioned above, it also relies to a lesser extent on works of contemporary Slovak literature.

A peculiarity of the Slovak regions of Hungary was that they often elected pro-government candidates from the Liberal Party to the Chamber of Deputies. The opposition and also the nationalist Independence Party were elected more explicitly by the Hungarian regions of the country. The "pro-government" character of the north could be related to both the public manner of elections, and to electoral manipulations by the authorities, and to the low awareness of Slovak voters.

The number of Slovak nationally oriented deputies in the parliament was far from reaching the population ratio of Slovaks within Hungary (10%). Continuous failures and electoral fraud even led Slovaks to a policy of electoral passivity for a certain period. Real activation occurred only at the end of the 19th century, when the all-Hungarian Catholic People's Party, with the help of Slovak priests, managed to get several explicitly nationally oriented Slovaks into parliament. The cooperation of several Hungarian nationalities within the Nationalist Parliamentary Club also had a positive impact on the electoral processes.

However, the proportion of Slovak deputies still lagged behind the total numbers and decreased again over time. At the same time, however, it should be realized that there were probably more ethnic than nationally conscious Slovaks in the parliament. This is indirectly evidenced by several allusions by Mikszáth in his works. Naturally, a detailed and exhaustive answer to this question will have to wait. However, it is certainly important to create a certain clear typology of Slovak deputies in the Hungarian parliament over time.

Robert Schmidtchen

Stalin's Protégé: Thälmann and the Wittorf Affair

In August 1927, KPD functionary John Wittorf received 3 000 Reichsmarks (RM) from the Soviet trade mission in Hamburg to secretly deposit the money into the party account. But instead of paying it in full, Wittorf squandered part of it on gambling and alcohol. When rumors of irregularities in the cash book emerged in April 1928, Wittorf accused his cashier Hugo Dehmel of theft, whereupon Dehmel was expelled from the KPD. However, further investigations revealed Wittorf's accusations to be unfounded. He finally admitted to embezzling the money himself, which put party leader Ernst Thälmann in a difficult position, as he had supported Wittorf and the KPD was already plagued by corruption scandals.

Thälmann tried to cover up the matter and informed neither the Central Committee (CC) nor the Politburo. However, the investigation by the CC revealed several discrepancies in Wittorf's accounts and pointed to a major cover-up. After intensive investigations, Wittorf finally admitted that he had embezzled the money himself. Thälmann, who initially denied all accusations, became increasingly involved in the case. The Central Committee criticized his and Wittorf's actions and ordered a party purge.

Stalin intervened to protect Thälmann, as he was seen as a useful ally. Thälmann was portrayed by the KPD as the victim of an intrigue, while his opponents, the right-wingers and conciliators, were politically weakened. Stalin supported Thälmann and continued to appoint him as KPD chairman in order to take action against the inner party opposition and unify the party along his lines. The affair led to an increased Stalinization of the KPD by suppressing opposition within the party and tying the KPD more closely to Moscow.

Stalinův chráněnc: Thälmann a Wittorfova aféra

V srpnu 1927 obdržel funkcionář KPD John Wittorf od sovětské obchodní mise v Hamburku 3 000 říšských marek (RM), aby peníze tajně vložil na stranický účet. Místo aby je však Wittorf zaplatil v plné výši, část z nich promrhal na hazardní hry a alkohol. Když se v dubnu 1928 objevily zvěsti o nesrovnalostech v pokladní knize, Wittorf obvinil svého pokladního Huga Dehmela z krádeže, načež byl Dehmel z KPD vyloučen. Další vyšetřování však odhalilo, že Wittorfova obvinění jsou neopodstatněná. Nakonec se sám přiznal ke zpronevěře peněz, což postavilo stranického vůdce Ernsta Thälmannu do obtížné situace, protože Wittorfa podporoval a KPD již byla sužována korupčními skandály.

Thälmann se snažil věc ututlat a neinformoval ani ústřední výbor (ÚV), ani politbyro. Vyšetřování ÚV však odhalilo několik nesrovnalostí ve Wittorfově účtech a poukázalo na závažné zatajování. Po intenzivním vyšetřování Wittorf nakonec přiznal, že peníze zpronevěřil sám. Thälmann, který zpočátku všechna obvinění popíral, se do případu stále více angažoval. Ústřední výbor kritizoval jeho i Wittorfovy činy a nařídil čistku ve straně.

Stalin zasáhl, aby Thälmannu ochránil, protože byl považován za užitečného spojence. Thälmann byl KPD vykreslován jako oběť intrik, zatímco jeho odpůrci, pravíci a smířitelé, byli politicky oslabeni. Stalin Thälmannu podporoval a nadále ho jmenoval předsedou KPD, aby zakročil proti vnitrostranické opozici a sjednotil stranu v jeho duchu. Aféra vedla k větší stalinizaci KPD potlačením opozice uvnitř strany a těsnějším propojením KPD s Moskvou.

Marek Krejčí

Korupčníci před soudem. Na okraj delegovaných procesů před moravskými trestními soudy v 30. letech 20. století

Otázka korupce byla v meziválečném Československu součástí mocenského boje mezi politickými stranami nebo v rámci stran. Navzdory veřejnému obviňování z problematických případů se však nikdy nedostaly k soudu, s jednou důležitou výjimkou. Jihlavský proces v roce 1932 byl neúspěšným pokusem o hanobení politického oponenta, bývalého ministra Jiřího Stříbrného. Brněnské procesy konané v letech 1935–1939 se zaměřovaly na problematické praktiky některých úředníků ministerstva železnic a ministerstva veřejných prací, hraničící s korupcí. Otázka korupce se samozřejmě netýkala pouze těchto dvou vládních resortů, ale Republikánská strana omezila vyšetřování na resorty trvale vedené jejími zástupci, jako je ministerstvo zemědělství a ministerstvo obrany. Před soud však nebyli postaveni politici ani vrcholové management s osobními vazbami na politiky, kteří se podíleli na mechanismu pololegálního financování politických stran. Koncem 30. let 20. století byli u brněnského okresního soudu obviněni nižší a střední manažeři ze zneužití svého úředního postavení k získání osobních výhod. Procesy navzdory důkladnému vyšetřování měly omezený úspěch. Potíže se získáváním důkazů a svědků způsobily, že odsouzení byli pouze někteří obvinění. Československá veřejnost se pevně stavěla proti korupci, brněnské procesy byly součástí vládou řízené propagační ofenzivy, která neměla témata přenechat populistům a pravicové opozici. Jinak hrozilo bezprostřední nebezpečí, že voliči odmítnou nejen zkorumpované zástupce, ale celý systém parlamentní demokracie. Odhalená a odsouzená drobná korupce by měla obnovit a posílit důvěru lidí v politický systém exemplárním trestáním obětí pokání.

Corruptionists on trial. On the margins of delegated trials before the Moravian criminal courts in the 1930s

The question of corruption was in interwar Czechoslovakia the part of power struggle between political parties or within parties, But despite the public accusation of problematic cases did never tried in court with one important exception. Jihlava trial in 1932 was failed attempt to defame political opponent, the former minister Jiří Stříbrný. Brno trials held in 1935–1939 focused on problematic practices of some officials in Ministry of Railways and Ministry of Public Works bordering on corruption. The issue of corruption was of course not only connected to those two government departments, but Republican Party limited the investigations in the departments permanently headed by its representatives as Ministry of Agriculture and Ministry of Defence, But not the politicians nor top level management with personal ties to politicians participating at the mechanism of semi-legal financing political parties were taken to court, In late 1930's at Brno District Court lower and middle managers were charged with abusing their offices to gain some personal advantages, The trials despite the detail investigation were of limited success. The difficulties in obtaining evidences and witnesses caused that only some charged was

convicted. Czechoslovak public was firmly opposed to the corruption, Brno trials were part of government controlled publicity offensive not leave the topics to the populists and right-wing opposition. Otherwise, there was an imminent danger that voters reject not only corrupt representatives, but the whole system of parliament democracy, Unmasked and condemned small-scale corruption should restore and boost people's confidence in political system by exemplary punishment of expiatory victims.